

Placa molt cotitzada pels col·leccionistes (1934)

Primera placa catalana (1969-1970)

Dues plaques de Codorniu Baccus gran (1972)

Quatre plaques catalanes (principis dels setanta)

Placa de Castelo de Pedragosa (Piera)

Placa d'Huguet, Can Feixes (Cabrera d'Anoia)

Placa d'Anna Gabarró (Piera)

Placa de Cuscó i Comas (Piera)

Placa de Bohigas (Òdena)

Placa de la primera trobada de col·leccionistes a l'Anoia (1999)

EL COL·LECCIONISME DE PLAQUES DE CAVA

MARTÍ PUIG I DURAN

Des de fa uns quants anys, un objecte minúscul ha adquirit una certa repercussió social i econòmica entre nosaltres: és la placa de cava, un element aparentment senzill i insignificant per a la majoria de la població, però que pot arribar a ser molt apreciat i valorat pels col·leccionistes.

El fenomen del col·leccionisme de plaques és un fenomen de masses, que cada cop atreu més gent (procedeixin o no de les terres vinícoles), ja sigui per la seva varietat i pel seu atractiu com per a entreteniment o diversió. Darrerament les plaques han patit un auge impressionant, una crescuda espectacular, tant en nombre de col·leccionistes com en edicions de plaques noves.

Les plaques combinen la utilitat (recordem que continuen tenint un ús important dins l'ampolla de cava) amb l'entreteniment i l'ús extraordinari que li donen els col·leccionistes. D'altra banda, i com és lògic, tenen unes característiques determinades, una història, un procés de fabricació, etc. que s'exposen breument a continuació.

UNA MICA D'HISTÒRIA

Abans que les plaques existissin, els taps de suro es fixaven a l'ampolla mitjançant un cordill. A causa de la humitat de l'interior de les caves, aquest cordill es podria i els taps sortien expulsats a gran pressió. D'altra banda, la porositat dels taps permetia que sovint s'escapés una part del líquid i del gas; llavors el xampany s'oxidava i perdia les

seves qualitats. Va ser a mitjan segle XIX quan un fabricant francès de xampany de la regió de Châlons-sur-Marne, Adolphe Jacquesson, va voler reforçar el cordill afegint-hi filferro. La pressió que feia el filferro sobre el tap exigia un element rígid que el protegís. I aquest fabricant va tenir la felicitat —que va patentar el 1844— d'utilitzar unes plaques de ferro blanc que s'utilitzaven com a reflectors per il·luminar les caves, les va fer tallar en cercles de la mateixa secció que la part superior dels taps i les va fixar a l'ampolla mitjançant filferros que substituïren els cordills.

Les primeres plaques no tenien cap element diferenciador, totes eren pràcticament iguals. Més tard, cada casa elaboradora es pintava les plaques d'un color diferent (vermell, blau, verd...) per diferenciar el tipus de cava (brut, dolç, sec...). Evidentment, cada empresa tenia una referència diferent.

El fet que més tard es van començar a personalitzar les plaques, els taps, les caixes d'ampolles, va ser perquè les empreses de més qualitat (per exemple, Codorniu o Blancher) poguessin oferir una mostra d'autenticitat del cava.

MIDES I MATERIALS

Podem trobar tres mides de plaques diferents: la petita, la normal i la gran. La placa normal constitueix més del 99% de tota la producció de plaques de cava. S'embotella per a les ampolles estàndard

(de 75 cl.), per a les mitges ampolles (de 37,5 cl.) i per les ampolles màgnum (de 150 cl.). Aquesta placa fa aproximadament entre 29 i 30 mm.

La placa petita i la placa gran tenen una tirada molt més limitada. La petita s'embotella per als quarts (18,7 cl.) i la gran per a l'anomenada jero-bam (3 l.). Per a ampolles excepcionals, inferiors a les de quart o superiors a les jero-bam, s'utilitzen mides especials.

El material més comú és la llauna: acer recobert amb estany per totes dues cares per tal que no s'oxidi. Excepcionalment també s'han utilitzat altres materials, com l'alumini, el plàstic, el ferro, l'or, la plata..., fins i tot el cartró i la llauna reciclada (foren utilitzades durant la postguerra a causa de l'escassetat de primeres matèries).

TIPUS DE PLAQUES

Existeixen dos tipus diferents de plaques: les impreses i les de relleu. Les impreses són pintades al damunt, mentre que les de relleu no estan impreses, sinó que tenen un relleu que està sobrepujat de la placa.

Entre les plaques impreses podem trobar les litografiades, les tampografiades i les serigrafiades, cada una impresa de manera diferent. La litografia engloba la major part de la producció de plaques, s'utilitza per a fabricar-ne grans produccions (de 50.000 fins a milions), té un alt rendiment i és força barata. Presenta una alta resolució (força precisa) a 60 línies per centímetre. Es va començar a fabricar cap al 1950. Actualment la velocitat d'impressió de la litografia és de 800 impressions per segon. La litografia és la més bona i més rendible (sempre que sigui per a grans tirades).

La tampografia, externament, és molt semblant a la litografia, però és molt més nova; va aparèixer el 1998. S'utilitza en produccions més petites (de 500 a 30.000 o 40.000 plaques). És un procés lent i més precís que la litografia, ja que treballa entre 80 i 120 línies per centímetre.

També és més car. La velocitat és d'una impressió cada dos segons.

Finalment, la serigrafia s'utilitza molt poc, i per a produccions mitjanes (unes 5.000 plaques). De baixa resolució (20-30 línies per centímetre), va aparèixer el 1996.

Pel que fa a les plaques de relleu, també les podem diferenciar en tres tipus: les embotides, les encunyades i les llaurades.

Les plaques embotides són unes plaques que tenen un relleu cap amunt, amb el nom de l'empresa. Però al llarg de la història de les plaques hi ha hagut cinc tipus de plaques embotides diferents: les entallades (van ser les primeres plaques que van existir i presenten unes entalles de dimensions considerables per subjectar el morrió); les retallades (sorgides a finals dels anys seixanta, van reduir les seves dimensions i es van anomenar així per diferenciar-les de les anteriors); les plaques amb trepatos laterals (tenien quatre forats a l'interior de la placa que també servien per enganxar el morrió); les plaques amb una perforació central (n'hi havia que tenien una perforació al centre de la placa que servia per administrar mitjançant un dosificador petites quantitats de cava sense perdre el carbònic); i, finalment, les plaques estampades (són les plaques actuals).

Pel que fa a les plaques encunyades, són igual que les monedes de euro: en lloc de tenir unes lletres sobresortints, les tenen en posició contrària, enfonsades. Tenen molta precisió i són per a sèries més limitades.

Finalment, les plaques llaurades són plaques mica especials. Estan fetes de materials nobles (or, plata...) i sempre són de molt poca producció (10 – 50 plaques). Gairebé sempre són elaborades exclusivament per a comunions, casaments o altres esdeveniments especials, i són fetes per joiers.

EL PROCÉS DE FABRICACIÓ

Generalment tota la producció d'una empresa va destinada a les plaques litografiades. Quan

es tracta d'aquest tipus de plaques (a causa del seu cost d'impremta), la impressió sobre les planxes ja ve feta des de Barcelona. L'empresa vinícola només ha de fer-ne la comanda a una fàbrica que es dedica exclusivament a imprimir litogràficament sobre planxes d'acer, ferro o el material que el client vulgui. Quan es tracta de plaques tampografiades o serigrafiades, es poden imprimir allà mateix.

Un cop arribada la planxa, la tallen en tres trossos iguals, cadascun dels quals fa 70 x 20 cm. Després posen la planxa en una màquina que la talla i va fent-ne discos (així s'anomena la placa abans d'embotir), tot afiletant-los l'un darrere l'altre. Una altra màquina l'emboteix, és a dir, li dona la forma de placa. Al mateix temps, es van fent els morrions (a la mateixa velocitat que les plaques) que s'acaben unint, quedant de la manera de plaques orientades.

Finalment, un ordinador les va comptant i per si soles ja queden l'una a l'interior de l'altra, que és com s'entreguen als cavistes.

LES PRIMERES PLAQUES

La primera placa litografiada que hi va haver va aparèixer a França a principis de segle passat; segons sembla, és la *vintage* 1906 de Pol Roger, és a dir, un xampany comercialitzat a la segona dècada del segle passat. Aquesta placa és alhora entallada i litografiada; a més a més també porta una llengüeta, segons sembla per subjectar la placa quan s'hi posava el morrió. Aquesta combinació és impossible de trobar en plaques catalanes, ja que la litografia va aparèixer molt més tard (cap als anys setanta).

La placa més cotitzada del mercat francès (i segurament de tot el món) també és una placa de Pol Roger, en aquest cas de l'any 1934, amb llengüeta. Està valorada en més de 720 € (més de 120.000 pta).

LES PRIMERES PLAQUES CATALANES

Les primeres plaques catalanes que s'elaboraren foren les entallades i apareguren a començament del segle passat. A continuació van venir, ja cap als anys 60, les retallades, igual a les anteriors però amb les entalles molt més petites. A finals dels 60 i començaments dels 70, ja apareguren les litografiades, que és el mètode més utilitzat actualment.

Fins fa poc es pensava que la primera placa litografiada que es va fer a Catalunya va ser la de Codorniu coneguda com del "Baccus gran" en blanc sobre verd i negre sobre verd. El que sí que sabem del cert és que aquestes dues es van fabricar el 1972 per segellar una sèrie d'ampolles commemoratives del centenari del primer cava de Codorniu.

Ara, però, s'ha demostrat que aquestes plaques no són les primeres que es van realitzar. Amb anterioritat, entre el 1969 i el 1970, la firma Bargalló de Sant Sadurní d'Anoia ja havia fabricat un altre model de placa, aquest per encàrrec de les caves Castellblanch. El model era per a "Brut Zero", en beix daurat, negre i blanc.

Altres plaques del mateix període però lleugerament posteriors van ser les de Canals & Nubiola, les de Codorniu de "Baccus petit", les Castillo de Perelada de la "cueta llarga" i les de Freixenet.

A la comarca de l'Anoia tenim cinc caves que presenten la seva ampolla amb placa. Aquestes són: Huguet (Can Feixes) a Cabrera d'Anoia, Cuscó i Comas, Castelo de Pedragosa i Anna Gabarró, a Piera, i Bohigas, a Òdena.

EL COL·LECCIONISME

El col·leccionisme de plaques de cava s'ha disparat moltíssim des dels últims set o vuit anys. Actualment, es calcula que hi ha 4.000 col·leccionistes escampats arreu de Catalunya. Altres llocs on també hi ha molta fal·lera a col·leccionar-ne és a França i a Itàlia. Està calculat que en aquests

dos països juntament amb Catalunya hi deu haver uns 10.000 col·leccionistes.

A Catalunya, els primers col·leccionistes aparegueren entre el 1982 i el 1989. Eren molt pocs, unes 20 persones, que no tenien cap vincle entre ells, és a dir, no es coneixien, ni es veien, i cadascú col·leccionava el que podia per la seva part. Del 1989 al 1994, aquestes persones ja van començar a trobar-se, a intercanviar, feien les seves reunions, en definitiva s'explicaven coses referents a les plaques però sense cap associació al darrere. I va ser el 1994 quan aquestes persones van decidir formar la CPC, Col·leccionistes de Plaques de Cava, una organització sense ànim de lucre que pretén difondre i fomentar el col·leccionisme d'aquests objectes. Algunes de les activitats que organitza la CPC són les següents: una trobada "Mostra" anual (des de la seva fundació), que reuneix uns 1.200 col·leccionistes a Sant Sadurní d'Anoia; una altra trobada important que cada any es realitza en un lloc diferent; diferents aplecs; un viatge amb avió a la ciutat francesa de Reims on també s'organitza una important trobada mundial; un sopar de gala que atreu persones molt reconegudes de l'àmbit del cava, polític, cultural, etc.

A França, que és on hi ha més col·leccionistes i on s'editen més models de plaques diferents, no hi ha cap associació forta i estable, almenys de moment. A Itàlia sí que també n'hi ha una, el Club Collezionisti di Capsule (CCC). Va aparèixer arran de la primera trobada de càpsules (plaques italianes) que es va dur a terme el 15 i el 16 de març del 1997 a Roma. Aquesta concentració, que s'ha anat repetint en anys posteriors, consisteix en una trobada de col·leccionistes de plaques de cava, de xampany i de càpsules juntament amb una exposició d'etiquetes de vins i una altra de segells.

Val a dir que una proposta que duu a terme la CPC molt interessant és la de formar una col·lecció de plaques comuna, al màxim de gran possible, gràcies a donacions i col·laboracions de col·leccionistes particulars i de caves. Tothom qui ho vulgui pot fer la seva aportació a aquest projec-

te tan interessant. A més a més, aquesta col·lecció té les portes obertes a tothom qui desitgi veure-la. Està ubicada a la seu de la CPC, a Barcelona.¹

LES TROBADES DE COL·LECCIONISTES

La principal forma d'estar en contacte entre els col·leccionistes són les trobades; se n'organitzen moltíssimes. És allà on els col·leccionistes poden intercanviar les seves plaques repetides, conèixer nous col·leccionistes, etc. En gairebé totes les trobades es realitza una placa commemorativa.

A la comarca de l'Anoia, els col·leccionistes es van començar a reunir l'any 1999, en una trobada a Piera i, de llavors ençà, les reunions periòdiques han anat en augment en diverses poblacions. Així, hi ha trobades a Capellades i a Igualada (Aplec de la Sardana) des del 2001, i al Bruc i al carrer del Carme d'Igualada, des del 2002.

Darrerament, gràcies a les noves tecnologies (internet), els col·leccionistes poden relacionar-se, mostrar les seves col·leccions, ensenyar les plaques repetides, fer intercanvis amb altres afeccionats... i cada vegada augmenten les pàgines web dedicades a aquest tema.

BIBLIOGRAFIA

Infoplaca: per als col·leccionistes del món del cava. Núm. 4 – 22.

MARTÍ, MARC. *La placa de cava clàssica.* Barcelona: l'autor, 1999

---

1. CPC. Passatge Vilaret, 11. Local 3. Barcelona.

MARTÍ PUIG I DURAN (Igualada, 1986) és estudiant d'Enginyeria Química a la Universitat Politècnica de Barcelona. El seu treball de recerca sobre el col·leccionisme de plaques de cava va obtenir el segon premi de la Universitat Abat Oliba 2004.